

Ajánlás

„A hagyomány nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása.”

Thomas More

A láng továbbadása érdekében 2015. januárjában Önkormányzatunk pályázatot nyújtott be „a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, kutatásának, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására kiírt HUNG-2014 C pályázatra”, melynek keretében 800.000,-Ft támogatásban részesültünk.

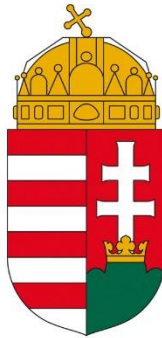
Jelen kis füzet létrehozásával célunk, hogy a kedves olvasót megismertessük az Értéktárakra vonatkozó jogszabályokkal, valamint bemutathassuk a Jánosházi Helyi Értéktár Bizottság 2015. évben végzett munkáját.

A kiadvány olvasásához jó szórakozást kívánok a Bizottság nevében is.

*Kiss András
polgármester*

NEMZETI ÉRTÉKEINK

„A magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról” szülő 2012. évi XXX. törvény és a 114/2013. (IV.16.) Kormányrendelet pontosan meghatározza a nemzeti érték fogalmát. Ez a jogszabály irányítúként szolgál munkánk, az értékleltár elkészítése során.

FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUM

Nemzeti értékeink azonosítása, rendszerezése és besorolása szakterületenkénti kategóriák szerint történik:

- agrár- és élelmiszergazdaság
- egészség és életmód
- épített környezet
- ipari és műszaki megoldások
- kulturális örökség
- sport
- természeti környezet

Nemzeti érték a törvény alapján, a magyar alkotótevékenységhez, termelési kultúrához, tudáshoz, hagyományokhoz, tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték, vagy termék.

A törvényhozók szándéka szerint az összetartozás, az egység és a nemzeti tudat erősítése érdekében nemzetünk értékeit a lehető legszélesebb körre kiterjesztve össze kell gyűjteni és dokumentálni kell.

Az értékvédelem alapjául szolgáló dokumentációt a szigorú nyilvántartás és kutathatóság szabályai szerint meg kell őrizni, az értékeket pedig ápolni, védelmezni és támogatni kell.

A törvény célja egyrésztől gondoskodni az értékek megismertetéséről belföldön és külföldön egyaránt, másrészt gondoskodni a nemzeti értékek és hungarikumok fennmaradásáról, védelméről, ezzel is erősítve a nemzeti tudatot és a hazai gazdaságot.

Ez utóbbira a turisztikai ágazat fejlődése révén idővel – az érték védjegy használatának jogosultságát elnyerő – a helyi termékek piacának bővülésével is joggal lehet számítani.

HUNGARIKUMOK

2015. januárjáig 45 értéket vettek fel a Hungarikumok gyűjteményébe, mint például a „Pálinka”, a „Tokaji aszú”, a „Szikvíz”, a Makói hagyma”, a „Szegedi paprika”, a „Béres Csepp”, a „Zsolnay porcelán”, a „Hortobágy”, „Hollókő”, a Vizsolyi Biblia”...

A csúcson megjelenő Magyar Értéktárban nyilvántartott, megkülönböztetésre, kiemelésre méltó, a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével,

különlegességével és
minőségével az egész
magyarság
csúcsteljesítményének
számító nemzeti értékeket a
Hungarikum Bizottság
minősíti hungarikummá. A hungarikumok fele a
kulturális örökség tárházába tartozó közkincsünk.
Megőrzésükre, bemutatásukra pályázati források állnak
majd rendelkezésre és bekerülnek a megyei értéktár
nyilvántartásába is.

A NEMZETI ÉRTÉKPIRAMIS LEGSZÉLESEBB ALAPJÁT, ELSŐ LÉPCSŐFOKÁT A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁRAK ADJÁK

*„Az én településem értéke, nem maradhat ki a Vas
megyei értéktárból! Hogyan kerülhet be? Hova
forduljak?”*

2015 februárjában Vas megye 61 településén működött helyi értéktár bizottság – települési és tájegységi értéktár –, számuk folyamatosan nő.

A helyi önkormányzat dönthet arról, hogy települési értéktár bizottságot hoz létre, melynek működési szabályzatát a képviselő-testület határozza meg. Az értéktár bizottság legalább három tagból áll, de a helyi értékek gyűjtése nem a testület feladata. A helyi értékek gyűjtése a helyi közösség arra alkalmas és elhivatott tagjainak feladata felkérés vagy önkéntes vállalás nyomán. Az értéktárba kerülésre az adatlap kitöltésével bárki javaslatot tehet.

ERDŐDY-CHORON-KASTÉLY

A Jánosházi várra vonatkozó adattal első ízben 1510-ben találkozunk, amikor is Ulászló király engedélyt ad Erdődy Péternek (egregy Petri Erdewdy de Somlyo) az Erdődy család atyjának, hogy Jánosházán lévő házát fallal és árokkal körülvéthesse. Ettől kezdve változatos és eseménydús történetnek lehetünk tanúi.

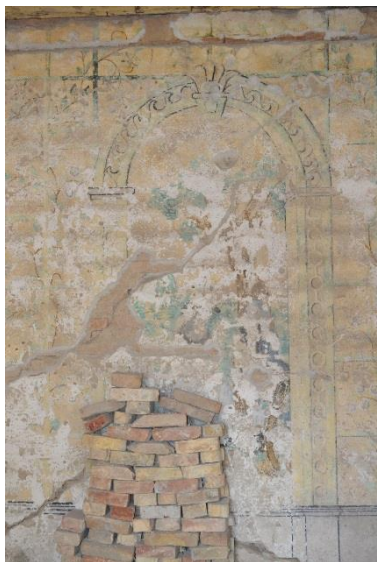
Az 1520-as évek tájékán reneszánsz stílusban átépítik.

Erdődy Pétertől Péter nevű fia öröklí a vagyont, s vele együtt a várat is, melyet 1558-ban 15.000 arany forintért a nagyhatalmú Chorón famíliának ad el. Ők 1570 körül ismét átépítik és egy nyugati szárnyal bővítik. Az előcsarnok felett téglatorony épül

lépcsőházzal a belsejében. A déli oldalon téglából készült erődfal két bástyával.

Leányágon öröklődve tovább Nádasdy Tamás nagy gondot fordít a rezidenciára - újjáépül a kapuboltozat és négy sarokbástyás új erődítményt emelnek. A toronyba óra és harang kerül, melyet Vásárhelyről hozatnak. Az épületet ekkor kétsoros vizesárok vette körül, a vizet a falu közepén lévő tóból vezették ide. 1703-ra a vár pereskedés okán, családi viszályok miatt romos állapotba került, aztán a Rákóczi-szabadságharc idején felgyújtották. 1732-ben ismét az Erdődyek birtokába

kerül és marad is egészen a II. világháború befejezéséig.

1752-ben barokk stílusban újjáépítik. Ekkor kerül kialakításra az első emeleten a falképekkel díszített famennyezetes szoba.

Egy 1843-as térkép 4 saroktornyos olaszbástyás fallal körülvelt épületként ábrázolja.

Erdődy Antal 1932-35-ben ismét átépíti, újabb szint és a hagymatető is ekkor készült. Akkoriban vadászkastélyként funkcionált szép parkkal, könyvtárral és értékes levéltárral.

Az utolsó tulajdonos a II. világháborúban vesztette életét. A háború végén bevonuló orosz csapatok a kastélyt feldúlták és kifosztották. A háború végén járványkórházat rendeztek be.

Az államosítás után volt mezőgazdasági szakiskola 1954-ig, majd óvoda és étkeзде, a manzárd részben múzeum működött. 1979-től az épületet fokozatosan kiüritik, régészeti feltárások és az épület „felújítása” kezdődött, ami félbeszakadt.

A rendszerváltás után az állapota tovább romlott. Gazdája a kincstári vagyongazgatóság bizonyos feltételekkel Poll Lombard-val kötött szerződést a kastély hasznosítására, mely nem valósult meg (1999.) (P. Samu Viktória tervei).

Hosszú pereskedés útján került vissza a Magyar Állam tulajdonába. Az állapota azonban tovább romlott.

2013. áttörést hozott a kastély sorsában. A Jánosházi lokálpatriotizmus szövetkezve a megyével és a Megyei Közgyűlés vezetőivel eredményesen pályázott az épület felújítására, mely elkezdődött. A gyönyörű barokk tető elkészültét Várjátékokkal ünnepelte a Város lakossága. Az ünnepségen és kiállításon az Erdődy leszármazottak népes serege is részt vett. Jelenleg 1,5 milliárd forint áll rendelkezésre a további munkálatokhoz és várhatóan 2016-ban elkezdődhetnek a teljes megújuláshoz vezető munkálatok.

SZENT VENDEL KÁPOLNA

Jánosházán az állattartás az egyik fő megélhetési forrás volt. Az egyéni és nagyobb gazdákon kívül nagy volt az uradalmi állattartás is.

Az 1700-as évek közepén nagy marhavész tört ki a faluban, hatására óriási veszteség érte a gazdákat. Imádkoztak és megfogadták Szent Vendelnek, ha segít rajtuk hálából kápolnát építenek tiszteletére. A betegség

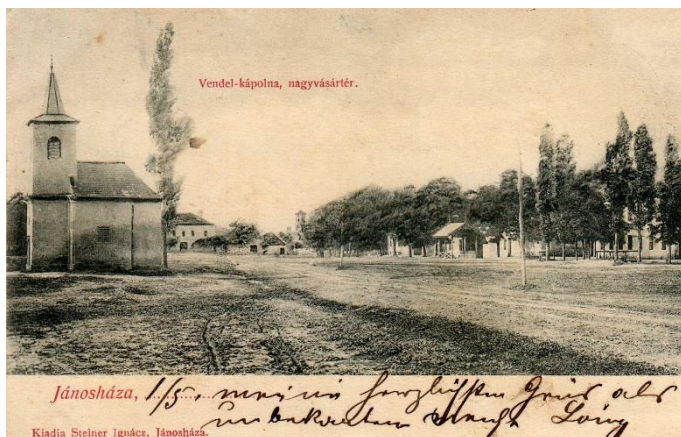
elmúltával az ígéretet nem feledve 1781-ben a kápolna elkészült. Templomszerű istentiszteleti célokat szolgáló

kisebb épület. Haranglába kissé keskenyebb, a kápolnarész kiszélesedett, az oltár mögötti fal félköríves. A kápolnát az állatok pásztornak ábrázolt védőszentjéről, Szent Vendelről nevezték el. Ünnepe október 20-a, s ez lett településünk

búcsúnapja - általában a 20-a utáni vasárnap tartották a megemlékezést. A főoltár festményének sarkában az 1793-as évszám található.

A kápolna elhelyezése nem volt véletlen, a falu közepén, az állatok kihajtásának útja mellett építették, még a múlt század elején is legeltettek mellette állatokat, bizonyos napokon piac is működött itt.

Vendel napon tilos volt az állatok, főképpen az ökrök, tehenek befogása, előírt volt a kápolnai nagy mise, gyónás és áldozás.

Az 1920-30-as években búcsú vasárnapján körmenetet tartottak, mely a templomból a kápolnába vezetett. A falu lakói csoportban vonultak, az egyesületek saját zászlójuk alatt kísérték a menetet, a könyörgés az állatokért szólt.

Napjainkban is a búcsúi nagymise befejező énekének refrénje utal az ünnep lényegére.

*„Jóságunkat őrizd meg
Mindennemű veszélynek
Ártalmától Szent Vendelnek
Könyörgésére.”*

Az ünnepi nagymisést ma is a kápolnába tartják. Húsvétól Adventig pedig hétfőn, szerdán és pénteken reggel szent misét tartanak.

A harangláb valószínűleg később épült. Az bizonyos, hogy az első harangja az I. világháborúban elesett Bödör Sándor fiának állított emléket, később azt elvitték, beöntötték. Majd Burger Lajos nyugalmazott főmozdonyvezető, fia

halála után harangot öntöttek a kápolnának, melynek hangját ma is minden délben halljuk.

1966-ban renoválták az épületet, 1978-81. között Pzudzik József restaurálta.

JÁNOSHÁZI EGYLETI ÉLET

Jánosháza első egyesülete az Izraelita Nőegylet volt, amely 1854-ben alakult. Ezt követte az Izraelita Férfi Társaskör, melynek alapítója és 50 évig elnöke Magyar Kossa Gusztáv volt. A XIX. század második felétől kezdődően egyre több társaság alakult településünkön, mutatva helyi civil közösségek erősödését.

1868. – Jánosházi Zeneegylet

1871. – Iparos Osztály Segélyező Egylet

- Elsősegélyező Egylet

- Jánosházi Nőegylet

1872. – Jánosházi Társaskör

1873. – Jánosházi Betegápoló Egylet (Salzberger Sámuel elnök)

- Jánosházi Polgári Társulat

- Jánosházi Vegyes Ipartársulat

- Jánosházi Polgári Olvasókör

1877. – Önkéntes Tűzoltó Egylet

1878. – Jánosházi Tanuló Ifjak Berzsényi Köre

1882. – Jánosházi Polgári Kör

1885. – Ipartestület

1893. – Dalárda
1898. – Izraelita Jótékony Nőegylet
- Jánosházi Iparos Ifjúsági Önképző Egyesület
1898. – Jánosházi Iparos és Kereskedő Ifjúság
- Katolikus Legényegylet
- Katolikus Kör
- Katolikus Leánykör
- Keresztény Jótékony Nőegylet
1902. – Zsidó Ifjak Egyesülete
- Polgári Daloskör
- 1904-12-9 Szintársulat
1911. – Jánosházi Iparoskör
1912. – Szín-pártoló Egyesület
1915. – Oltáregylet
1921. – Jézus Szíve Társulat
- Szívgyárda Egyesület
1922. – Jánosházi Iparosok Jótékony Célú Egyesülete

A sportegyesületek közül a legelső így aztán a legnagyobb múlttal rendelkező a Jánosházi Football Club volt, mely 1910-ben alakult. 1938-39-re tehető az Asztalitenisz szakosztály megalakulása. 1937-ben mutatkozott be a Jánosházi Atlétikai Club. A Horgász

egyesület 1972-ben alakult. A kézilabda, röplabda, sakk és tájékozási futás még színesebbé tette a helyi sportéletet.

A jelenleg működő Egyesületek Jánosházán:

- Önkéntes Tűzoltó Egyesület
- Jánosházi Szív Egyesület
- Vas Megyei Vöröskereszt Jánosházi Alapszervezete
- Millennium Polgári Egyesület
- Karitasz
- Jánosházi Családközösségi Egyesület
- Animató Énekegyüttes
- Marcalmenti Vadász Társaság
- Jánosházi Horgász Egyesület
- Jánosházi Önvédelmi Egyesület
- Postagalmb Sport Egyesület
- Nyugdíjas Egyesület
- Polgárőr Egyesület
- Ogmand Hagyományörző és Íjász Egyesület
- Amatőr Színjátzó Kör
- Honismereti és Művelődési Egyesület Jánosháza

Az első Egylet megalakulásának dátumától és a felsorolásból látható, hogy Jánosháza életében (múltjában

és jelenében) jelentős szerepet tölthettek, töltenek be a civil egyesületek és még nem beszéltünk az Iskolák keretein belül zajló szerveződésekről. Korabeli fotók és dokumentumok százai bizonyítják, hogy e szervezetek nemcsak papíron működtek. Kutatásaink azt feltételezik, hogy a hasonló, de még a jóval nagyobb lélekszámú települések között sem volt ilyen nagyszámú az egyesületek száma a valamikori Vas Vármegye területén. Jelenleg is sok szervezet működik és igyekszik munkájával segíteni településünk lakóinak életét, lehet szó kultúráról, művelődésről vagy a mindennapi megélhetésről.

JÁNOSHÁZI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY ÉS A RITTER MÚZEÁLIS KIÁLLÍTÓHELY

„Még az egyszerű ember is érdeklődik hazája, de legfőképpen lakóhelye történelme iránt”- írta Makkos Lajos iskolaigazgató a Jánosházi polgári iskola 1938-39-es évkönyvébe „Helytörténeti és Néprajzi Múzeum terve

és célja” címmel. Ő már akkor látta Jánosháza gazdag történelmi és földrajzi emlékeit, és megkezdte ezek felkutatását és megmentését, (használati tárgyak, ruházat) melyet egyéb hely híján az iskola szertárában tárolt. A II. világháború megakadályozta a múzeum megvalósítását és az összegyűjtött anyag egy része is megsemmisült.

Az 1960-as években a Dala József vezette Honismereti Szakkör és Múzeum Barátok Köre újból felvetette a Múzeum alapítását és megkezdték a gyűjtőmunkát, Nórgádi Géza sárvári múzeumigazgató patronálta a munkát. A gyűjtőmunka hamarosan „tömegmozgalommá” fejlődött, ritka és értékes darabok kerültek a gyűjteménybe.

1961. február 24-én levélben jelentették a Szombathelyi Savaria Múzeum igazgatójának Jánosháza szándékait és kérték a támogatásukat, melyre márciusban az engedély meg is érkezett. 1961. november 18-án bejelentik, hogy a Várkastélyban találtak méltó helyet az összegyűjtött anyagok bemutatására.

1968. augusztus 19-én tartották a nyitóünnepséget, ahol dr. Szentlélek Tihámér a Vas Megyei Múzeumok igazgatója mondott beszédet.

A múzeum 1986-ig működött a várban, ekkor kezdődött az épület renoválása és ezzel együtt az összegyűjtött anyag „kálváriája”. Először Nemeskeresztúrra egy osztályterembe szállították, majd a rendszerváltás után vissza Jánosházára a valamikori bútorbolt épületébe, onnan a régi galvánüzem csarnokába került. A szállításokat sajnos nem szakemberek végezték, így a gyűjtemény károsodott.

A helyi Önkormányzat, valamint Marton Ferenc a Vas Megyei Közgyűlés alelnöke és a Savaria Múzeum felkarolták a gyűjtemény ügyét és megkezdődött az új múzeumi helyszín kiválasztása, kialakítása. Az Önkormányzat visszavásárolta a valamikori Ritter Vendéglőt, a Savaria Múzeum az Önkormányzattal és Bors Géza magángyűjtővel együtt sikeresen pályázott a belső tér kialakításra. Így 2012. április 28-án ünnepélyes keretek közt ismét múzeumot avathattunk Jánosházán.